№ 49 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 7

1909

ՆՐԵՍՈՒՆՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 7 № 49

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախկին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Կ. Հ. Բ. Ը. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է, որ մարտի 8-ին, ցերեկվայ ժամը $11^{1}/_{2}$-ին, Մողնու եկեղեցում

նշանակված է հոգեհանգիստ

Ընկերութեան հանգուցեալ պատուաւոր անդամ

Ալէքսանդր Ստեփանեան ԱՆԱՆԵԱՆԻ

համար:

(Հ. Կ.) 196. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

(ОБОИ)

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼԻ

Ֆաբրիկայի

Գտնվում է Կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներում:

Բաժանմունքը Թիֆլիսում — Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. ընկ. շէնքում.

Գները ֆաբրիկային են:

(Ի.) ... 197. 25—1

ՍԵՒԱՆԻ ՎՐԱ

Աւելի քան զարմանք է պատճառում մեզ այն հանգամանքը, որ մինչև այժմ չը գտնվեց մեր երկրում մէկը, որ փորձ փորձէր մի շոգենաւ բանեցնելու Սեւանի լճի վրա:

Այնպիսի մի ընդարձակ ջրային տարածութեան վրա, ինչպէս է Սեւանի լիճը, շոգենաւերը վաղուց պէտք է շրջէին ամեն կանօնաւորութեամբ և յարմարութիւններ ստեղծէին թէ մարդկանց հաղորդակցութեան և թէ մթերքների փոխադրութեան համար:

Բայց մեզանում քնած և թմրած է ձեռնարկու ոգին և յետամնացութիւնը կաշկանդել է ամեն մի ծրագիր և առաջարկ:

Քսանհինգ տարուց աւելի է, որ խօսվում է շոգենաւային հաղորդակցութեան մասին Սեւանի ջրերում և մինչև այժմ ոչ ոք չուզեց, ոչ ոք չը վստահացաւ գումար ծախսել շոգենաւ գնելու համար:

Հայերի մէջ երևացին անձանք, որոնք հարիւր հազարների և միլիոնների տէր դարձան, բայց նրանք չուզեցին ոչ առևտրական շահագիտական նկատումներով և ոչ վայելքի թելադրութեամբ շոգեշարժ մեքենայի ոյժին դիմել նաւագնացութիւնը կատարելագործելու և բարւոքելու Սեւանի ջրերում:

Այո, չը գտնվեցին առանձին անհատներ, սակայն չը գտնվեցին և հաւաքական համախմբումներ, օրինակ՝ ընկերակցութիւններ, որոնք որոշ պայմաններով յանձն առնէին ծախքեր անել և իրագործել իրանց նպատակը:

Եւ ահա մենք տեսնում ենք և զարհուրելով արձանագրում, թէ ինչպէս մեր օրերում, երբ շոգին և էլեքտրականութիւնը մուտք են գործել խուլ անկիւններ, մի այնպիսի խոշոր լիճ, ինչպէս Սեւանն է, որ շրջապատված է բազմաթիւ գիւղերով և ունի հաղորդակցութեան մշտական պահանջ, զրկված է մի այնպիսի անյարմարութիւնից, ինչպիսին է շոգենաւային երթևեկութիւնը և մթերքների փոխադրութիւնը:

Շոգենաւային հաղորդակցութիւնը ոչ միայն կը դիւրացնէր այն երթևեկութիւնը, որ գոյութիւն ունի այժմ, այլ և առաջ կը մղէր նոր ձեռնարկութիւններ, որոնք հանդէս չեն գալիս հաղորդակցութեան բացակայութեան պատճառով:

Սեւանի գեղեցիկ ափերը, որոնք կարող էին գրաւիչ լինել այցելուների և ամարային բնակութեան համար, ներկայումս մնացել են բոլորովին անուշադիր և ոչ ոքի ոչ մի հրապոյր չեն առաջադրում:

Սեւանի ափերում կարող էին շինվել լեռնային բուժարաններ, սանատօրիումներ և ամարանոցներ, կազմակերպվել ախորժելի և ուսանելի զբօսանքներ, շահագործվել այն հանքային հարստութիւնները, որոնք գտնվում են լճի միւս ծայրի շրջանում:

Մի ձեռնարկութիւն առաջ կը քաշէր միւսը. հանդէս կը գային արդիւնաբերական և կրթական հիմնարկութիւններ, կը ստեղծվէին աշխատանքի աղբիւրներ և կամաց-կամաց կեանք կը ստանար այն լեռնաստանը, որը այժմ թմրութեան և անկուլտուրականութեան ծանր տպաւորութիւն է գործում ամեն մի այցելուի վրա:

Շոգենաւային հաղորդակցութիւնը միայն մէկն է այն մեծ օղակի տարբերից, որը պէտք է շինվի կուլտուրական ձեռնարկութիւնների համախմբումով, բայց նա կարող է դրդող և նախաձեռնող գործօնի դեր կատարել այդ լեռնաստանում:

Ի հարկէ, Նոր-բայազէտցիները, եթէ աւելի ձեռնարկու ոգու տէր լինէին, հէնց իրանք կարող էին հաւաքական ոյժերով իրագործել այն կուլտուրական ծրագիրները, որոնց օգուտը նախ և առաջ իրանց պէտք է հասնէր. բայց փաստն այն է, որ այդ ոգին չը կայ և դեռ նրան պէտք է զարգացնել:

Մնում է, որ նախաձեռնութիւնը իր վրա վերցնի մի ուրիշը և գործունէութեան հրաւիրի Գեղարքունիքի ձեռնհաս ոյժերը:

Ա. Քալանթար

ԱՒՍՏՐԻԱՆ ԵՒ ԿՕՆՖԵՐԵՆՑԻԱՆ

Վիեննա, 5 մարտի

«Ֆրեմդէնբլատ» գրում է. «Աւստրօ-Ունգարիան բացասաբար է վերաբերվում կօնֆերենցիային ոչ սկզբնական խորհրդածութիւններով: Աւստրիան քաղաքական անհրաժեշտութիւն է համարում պետութիւնների անձեռնմխելիութիւնը Բերլինի դաշնագրի որոշումների վերաբերմամբ: Լրագրի կարծիքով, կօնֆերենցիայի պրօգրամի իւրաքանչիւր առանձին կէտի համար պէտք է սահմանվի բանաձև, որի վերաբերմամբ բոլոր պետութիւնները համաձայնութեան կը յանգէին սկզբնական բանակցութիւնների միջոցով, որով կապահովվէր նրա անարգել ընդունումը հէնց կօնֆերենցիայում և կատարելապէս կը վերացվէր կարծիքների տարբերութիւնը և ապագայ բարդութիւնները: Քանի որ բոլոր պետութիւնները պատրաստակամութիւն յայտնեցին հաւանութիւն տալ աւստրօ-թիւրքական համաձայնութեան, դժուար չէ Բօսնիայի հարցում մի բանաձև սահմանել, որ կը համապատասխանէր համաձայնութեան առաջին արձանագրութեան պարագրաֆին, չառաջացնելով որևէ առարկութիւններ»: Լրագրի կարծիքով, հարց է ծագում, թէ աւելի գործնական չէ՞ր լինի այդ բանաձևը հաստատել ոչ թէ կօնֆերենցիայով, այլ ուրիշ ճանապարհով: «Պատասխանելով այդ հարցին, հազիւ թէ կարելի լինի աչքաթող անել, որ ձևական պատճառներով կօնֆերենցիան երևի այնպէս շուտ չի կայանայ»: Ապա լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում Իտալիայի տուած մտքի վրա՝ սահմանափակել կօնֆերենցիան կէտերի պակաս թւով: Այդ միտքը համակրութիւն է գտնում և անգլիական ղեկավարող շրջաններում, որոնք տրամադիր չեն դէպի կօնֆերենցիան, չը սահմանափակված յայտնի սահմաններով: (Հ. Գ.)

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Բելգրադ, 5 մարտի

Մարտի 3-ին և 4-ին ռուսական դեսպանը գնաց արտաքին գործերի մինիստրի մօտ և երկար խօսակցութիւն ունեցաւ նրա հետ: Քաղաքական շրջաններում խօսում են, որ Սերգէեվ ռուսաց կառավարութեան անունից բարեկամական խորհուրդներ տուեց Միլօվանօվիչին ըստ կարելւոյն կատարել Աւստրօ-Ունգարիայի ցանկութիւնները:

Հեղինակաւոր աղբիւրներից հերքվում է այն տեղեկութիւնը, որ իբր թէ Սերբիա են արդէն ժամանել ռուս կամաւորները: (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 5 մարտի

«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են, որ ճիշդ չէ առանձին հետևակ զօրաբաժիններին զէնքի կանչելու լուրը: Միայն կարգադրութիւն է արված Բօսնիայում բանակած զօրամասերի կազմը լրացնելու մասին: (Հ. Գ.)

Վիեննա, 5 մարտի

«Կորրէսպօնդէնց Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պօլսից. «Բ. Դրան յայտարարութեան համաձայն, սերբիական ռազմամթերքների երկրորդ շոգենաւային բեռը խիստ քննութեան է ենթարկվում: Բաց կը թողնվեն միայն զինուորական հագուստեղէնները, բայց ոչ թէ զէնք և ռազմամթերքներ:

«Բէլխսրատում աւարտվեց նորակոչներին վերաբերեալ օրինագծի առաջին ընթերցանութիւնը: Օրինագիծը յանձնվեց պետական պաշտպանութեան յանձնաժողովին: Բոլոր հռետորները այն համոզմունքը յայտնեցին, որ Աւստրօ-Ունգարիան ամեն բան կանէ, որպէսզի խաղաղ ելք գտնէ լուրջ դրութիւնից»: (Հ. Գ.)

Վիեննա, 5 մարտի

Պահեստի 7 զօրախմբերին զէնքի կոչելու և պատերազմի յամառ լուրերի կողքին, նշանաւոր են Գրեբարի, Կրամարժի և Դէզուշիցկու ճառերը յօգուտ խաղաղութեան: Օրվայ յուզալից տրամադրութիւնը երեկոյեան մի քիչ թուլացաւ, ինչ որ հաստատում են լրագիրները, մանաւանդ գերմանականները: Սօցիալական-քրիստոնէական պարլամենտական շրջանները մտատանջ են գտնում պատերազմի վտանգը. սլաւները մեծ մասամբ աւելի լաւատես հայեացք ունեն: Ռուսական պատասխանը աւստրօ-թիւրքական համաձայնութեան վերաբերեալ հաղորդագրութեանը առաջ բերեց բօրսայում վհատութիւն: Սակայն երեկոյեան մամուլը համակարծիք չէ այդպիսի յոռետեսութեան հետ: «Ցէյտը» ռուսական և անգլիական առաջարկութիւնը կօնֆերենցիա գումարելու մասին համարում է հնարաւոր հիմք ապագայ բանակցութիւնների համար: «Նէօյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէ» կարծում է, որ ռուսական առաջարկութիւնը չէ համապատասխանում աւստրիական ցանկութիւններին, այլ կրում է բնաւորութիւն...? (բաց թողած): «Նէօյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէ» յոյս ունի, որ պետութիւնները, ի նկատի ունենալով սպասվող աւելի նպաստաւոր անգլիական պատասխանը, համաձայնութիւն կը կայացնեն կօնֆերենցիայի պրօգրամի վերաբերմամբ կարծիքների աւելի մեծ գիջողութեան մտքով:

«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Սալօնիկից, որ կառավարութեան վերջին կարգադրութիւնների համաձայն այլևս չեն բաց թողնվի ռազմամթերքներ Սերբիայի համար: Սէլանիկի պահեստներում գտնվող սերբիական պաշարները բռնված կը լինեն մինչև աւստրօ-ունգարական կօնֆլիկտի լուծումը:

Զինուորական մինիստրը հրամանագրեց անյապաղ նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնել Կօսսովի վիլայէթի պահեստի զինուորներին զէնքի կանչելու համար: (Հ. Գ.)

Միւնխէն, 5 մարտի

«Միւնխէնէր-Նէյեստէ-Նախրիխտէն» հաղորդում է, որ Միւնխենում ապրող բոլոր սերբիահպատակները, հրաման

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՕՍՖՕՐԻ ԱՓԵՐԻՑ

XV

Կ. Պօլիս, 30 յունվարի

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ ասել էի, խօսելով «Ֆէզաքեարանը Միլլէթի» շուրջը ծաւալված ողբերգա-կատակերգական պատմութեան մասին, որ «Իթթիհադ վէ Թէրակկըն» թշնամաբար է վերաբերվում դէպի այն քաղաքական խմբակցութիւններն ու կուսակցութիւնները, որոնք ծնունդ են առնում մամնաւորապէս թիւրք հասարակութեան ծոցում:

Դրա համար է, որ նա անհաշտ ատելութեամբ վարվեց «Ֆէզաքեարանը Միլլէթի» հետ. դրա համար է, որ նա համարեա ըմպանեց «Ապակենտրօնացման և Անհատական Նախաձեռնութեան» կուսակցութիւնը, Սաբահէդդինի կուսակցութիւնը:

Ազատութեան առաջին օրերում, «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութիւնը յայտարարեց, որ միացած է Սաբահէդդինի կուսակցութեան հետ և երկուսը պէտք է գործեն ձեռք-ձեռքի տուած: Բայց յետոյ իթթիհադականները, մամուլի և բերանացի պրօպագանդի միջոցով այնպիսի ուժգին ու, աւելացնենք, ննդգաւոր պայքար մղեցին Սաբահէդդինի և նրա կուսակցութեան դէմ, որ սուլթանի քեռորդին վերջ ի վերջոյ հրաժեշտ տուեց քաղաքական կեանքին՝ զզված, զառնացած:

«Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութիւնը լուրեր էր տարածել նոյնիսկ, որ Սաբահէդդինը նրա համար է պահանջում ապակենտրօնացումն, որպէսզի մի օր դառնայ «հայկական իշխան», մի տարաձայնութիւն, որի դէմ հարկադրվեց բողոքել Սաբահէդդինը «Իկդամ» թերթում: Փաստ է, որ ամենազօր «Իթթիհադ վէ Թերակկըն» զաւառներում հալածում, դիկտատօրի դիրք բռնելով նոյնիսկ ձերբակալում էր ու բանտարկում այն պրօպագանդիստներին, որոնք ջատագով էին հանդիսանում «Ապակենտրօնացման»:

Մի խօսքով «Միութիւն և Առաջադիմութիւնը» դարձել էր «սահմանադրական բռնակալութիւն», եթէ կարելի է այդպէս արտայայտվել:

Իթթիհադականների այս վարմունքը առաջ բերեց թիւրք գիտակից փոքրամասնութեան մէջ մեծ դժգոհութիւն և զայրոյթ:

Առանձնապէս Կ. Պօլսի պատգամաւորական ընտրութեան ժամանակ, համարեա մի ամիս առաջ նախ քան ընտրութիւնները, մայրաքաղաքում կազմվեց ու կազմակերպվեց մի նոր կուսակցութիւն «Ահրար Ֆըրկասը»—Ազատական կուսակցութիւն—անունով:

Այդ նոր կուսակցութիւնը եթէ «Սաբահէդդինի «Ապակենտրօնացման և Անհատական Նախաձեռնութեան» կուսակցութիւնը չէր, գոնէ նրա փոփոխված տպագրութիւնն էր, որովհետև նրա վարչական կազմի մէջ էին Սաբահէդդինի կուսակցութեան մի քանի աչքի ընկնող գործիչները: «Ահրար Ֆըրկասըն» ոյժ չէր ներկայացնում սակայն: Նա հրապարակ էր իջել ընտրական պայքար մղելու «Իթթիհադ վէ Թէրակկըի» դէմ: Նա այնքան տկար էր, որ նրա կանդիդատներից և ոչ մէկը,—որոնց թւում մինիստր-նախագահ Քեամիլ փաշան և Սաբահէդդինը—աջողութիւն չունեցաւ: Նա այնքան թոյլ էր, որ մեր հռչակաւոր «Սահմանադրական Հայ Մարմինը», որ պօլսահայ ազգաբնակութեան կողմից իբրև պատգամաւոր ներկայացրել էր պ. պ. Գրիգոր Զօհրապին ու Պետրոս Հալաճեանին, և որ իր պաշտպանած գաղափարներով աւելի մօտ էր նորակազմ «Ահրարին», իր թեկնածուների աջողութեան համար ստիպվից բլոկ կազմել «Իթթիհադի» հետ:

Եւ որովհետև Քեամիլ փաշան իթթիհադական չէր, և մանաւանդ պաշտպանվում էր «Ահրար Ֆըրկասըի» կողմից, իր դէմ լարեց իթթիհադականներին:

Երբ պարլամենտի գումարման օրերը մօտեցան, «Շուրայը Իւմմէթը» և «Թանինը»—առաջինը «Իթթիհադի» պաշտօնական և երկրորդը անպաշտօն օրգանը—կատաղի արշաւանք սկսեցին Քեամիլ փաշայի դէմ, թէ նա 4—5 ամսվայ սահմանադրական կառավարութեան ընթացքում ոչինչ շօշափելի, դրական գործունէութիւն չէ ցոյց տուել, թէ նա գործում է միապետօրէն, բռնանում միւս մինիստրների իրաւասութեան, ազատ գործունէութեան վրա, և այլն:

Պարլամենտը գումարվեց: Ճարպիկ սուլթանն ընթրիքի հրաւիրեց պատգամաւորներին, մի քանի օր յետոյ, սիրաշահելու համար նրանց: Զափազանց հետաքրքրական ու տարօրինակ է այդ ընթրիքի նկարագրութիւնը, որի մէջ չեմ ուզում մտնել, որովհետև ես երբեք չէի վերջացնի. ասեմ միայն այն, որ Աբդուլ-Համիդը, այն սուլթանը, որին շատ լաւ ճանաչում էք դուք, ինչպէս ամբողջ աշխարհը, լաց եղաւ իր «յուզմունքից», «պատգամաւորներին իր շուրջը տեսնելու ուրախութիւնից, և բարձրաձայն հռչակեց, որ Թիւրքիայի իրաւունքների պաշտպանութիւնն ու պահպանութիւնը նախ Աստուծու, յետոյ ազգին և ազգի ներկայացուցիչներին է յանձնված»: Սուլթանի ճիշդ կողքին նստած լինելով Ահմէդ Րիզան, կարմիր վեհապետը իր ձեռքով լցրել է նրան ջուր, որ անուշ անի: Մի խօսքով մի անօրինակ խնջոյք, իր անակնկալներով: Այդ օրը Ահմէդ Րիզան սուլթանին ներկայացրել և նրա առանձին բարեհաճ ուշադրութեանն էր յանձնարարել ի միջի այլոց «Թանինի» խմբագրապետ՝ Հիւսէյին Ջահիդին, գուցէ որպէս... ապագայ մինիստրի...

Ապագայ մինիստրի ասացի, որովհետև «Թանինը» և «Շուրայը Իւմմէթը» պայքար էին մղում Քեամիլ փաշայի դէմ, նրան տապալելու և նրա տեղ դնելու Հիւսէյին Հիլմի փաշային, Մակեդօնիայի բարեկարգութեան ընդհանուր վերահսկիչին, այժմ ներքին գործերի մինիստր: Հիլմի փաշայի մինիստր-նախագահութեան տակ պաշտօնի պէտք է կոչվէին զուտ իթթիհադականներ, որոնց թւում Հիւսէյին Ջահիդը: Եւ ինչ ասել կուզէ, Թիւրքիան կը կառավարվէր այդ դէպքում զուտ նացիօնալիստներից...

«Իթթիհադը» առանձնապէս աշխատել էր, որպէսզի խնճոյքին ներկայ գտնվին բոլոր պատգամաւորները: Բայց հակառակ նրա ջանքերին եղել էին նոյնիսկ թիւրքերի թւում չը գնացողներ: Հայերից ներկայ էին եղել՝ Սպարթալի, Պապիկեան, որոնք իթթիհադականներ են—երկուսն էլ ընտրված այդ կուսակցութեան շնորհիւ և ջանքերով —և դոկտ. Տագաւորեան:

Այդ խնճոյքը և խնճոյքին վազող պատգամաւորները ծանր տպաւորութիւն գործեցին, որովհետև դեռևս սահմանադրութիւնը վերաքննված չէր և երէկվայ միահեծան բռնակալի և ժողովրդական ներկայացուցչութեան իրաւունքի սահմանները չէին գծված: Սուլթանի վարկի բարձրացումը առանց այն էլ անգիտակից ժողովրդի աչքում կարող էր աղէտաբեր լինել. և այդ վարկի բարձրացումը կատարվեց շատ մեծապորդ կերպով. սուլթանը առիթից օգտվեց և արտասանեց երդումներ շռայլեց, որ պիտի պահպանէ սահմանադրութիւնը. նա ասաց հետևեալ պատմական դառնալու արժանի խօսքերը. «Ո՛վ

ընդունելով գինւորական ծառայութեան կանչվելու մասին, ճանապարհ ընկան հայրենիք։ (Հ. Գ.)

—

Կեօլն, 5 մարտի

«Կեօլնիշէ-Ցայտունգ» լրագրին հեռագրով յայտնվում է, թէ յոյս կայ, որ դրութիւնը բարւոքվի Բալկանների վրա սերբիական մինիստր-նախագահի յայտնած այն հաւատի պատճառով, թէ հնարաւոր է ընդհատել գինւորական ձեռնարկութիւնները։ Լրագիրը վերջացնում է, որ Սերբիան նորից դիտաւորութիւն է ցոյց տալիս գիջումներ անել։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 5 մարտի

Մամուլը, մանաւանդ երեկոյեան մամուլը, դրութիւնը մի փոքր բարենպաստ է գտնում ի նկատի ունենալով այն լուրերը, որ եւրոպական դիպլոմատիան սաստիկ աշխատում է խաղաղութիւնը պահպանել։ «Նէօյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէ» հաւատում է իր թղթակիցների և գերմանական լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւններին, որ Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան նոր քայլ են անում Բէլգրադում, որ Իտալիան լուրջ կերպով ձգտում է համաձայնութեան բերել պետութիւնները Աւստրիայի համար ընդունելիք կօնֆէրէնցիայի պրոգրամի վերաբերմամբ։ Այդ փաստերի հիման վրա լրագիրը բարւոքված է գտնում դրութիւնը։

Վէկէրլէէ հաղորդեց պառլամենտի կուլուարներում, որ կայսրը դեռևս հաւատացած է պատերազմից խուսափելու հնարաւորութեանը։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 5 մարտի

«Տան» լրագիրը առաջարկում է, որ Ռուսաստանը յայտարարէ, թէ սերբիական նոտան մի մերժումն է հողային և քաղաքական պահանջներից, իսկ մեծ պետութիւնները իրանց կողմից յայտնեն, թէ այդպիսի պայմաններում պէտք է ընդունել, որ Սերբիան ոչ մի առարկութիւն չէ ձևակերպում աւստրո-թիւրքական համաձայնութեան դէմ։

«Հավասին» հեռագրում են Բէլգրադից, որ, շրջող լուրերին նայելով, սերբ կառավարութիւնը Աւստրիային տալիք պատասխանի վերաբերմամբ կոմս Ֆօրգաչի նոր քայլի մասին՝ հակված է հպատակվել մեծ պետութիւնների ցուցմունքներին։ Ասում են, որ Սերբիան նոյն իսկ պատրաստ կը լինէր դիմել զինաթափութեան, եթէ նրան խորհուրդ կը տան մեծ պետութիւնները։ (Հ. Գ.)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանը վաճառականութեան և հասարակական աշխատանքների մինիստրն է։ Քեամիլ փաշայի կաբինէտի անկումից յետոյ, Նորատունկեանը ստանձնել է միժամանակ և երկու այլ կարևոր մինիստրութիւնների՝ արտաքին գործերի և արդարադատութեան պորտֆէյլները։ Արտաքին գործերի մինիստր Րիֆաթ փաշան ուղևորութիւններ է կատարում Եւրոպայում, այցելելով զանազան պետութիւնների մայրաքաղաքները։ Նա վերջերս եկաւ Պետերբուրգ, իբր հետ ունենալով իբրև օգնական և հայազգի մի պաշտօնեայ՝ Արմենակ բէյ Սագըզին, որ սուլթանի անձնական գանձի նախկին մինիստր Յովհաննէս փաշա Սագըզի որդին է և այժմ օսմանեան Dette Publique բանկի մէջ օսմանեան կառավարութեան ներկայացուցիչն է։ Արմենակ էֆէնդի Սագըզի ներկայութիւնը Պետերբուրգում կարևոր էր բուլղարո-թիւրքական վէճը կարգաւորելու համար։ Ինչպէս հեռագիրները հաղորդում են, մինիստր Րիֆաթ փաշային շնորհվել է Պետերբուրգում Ալէքսանդր Նեվսկու շքանշանը, իսկ Արմենակ բէյին՝ Ստանիսլավի առաջին աստիճանի շքանշանը։

Ի դէպ յիշենք, որ Նորատունկեան թէև նորերս հրաժարվեց հայոց ազգային երեսփոխանական ժողովի անդամակցութիւնից, բայց վերջերս համաձայնվել է նորից ընտրվել երեսփոխան Սամաթիա թաղից։

—

Տրապիզօնից ստացված մի մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետևեալը.

«Մինչև հիմա շատ հանգիստ էինք, բայց այս շաբաթ բոլոր թիւրքերը ոտքի ելան ու գնացին Թերեքի ճէմիեթին առջևը, ըսելով թէ հայերը պատրաստուեր են մեզ ջարդելու, ուստի հրաման տուէք որ մենք ջարդենք հայերը։ Ճէմիեթին մէջ ժողով մը կազմեցին և այն եզրակացութեան եկան, որ եթէ հայերը ջարդեն, եւրոպական տէրութիւնները կուգան և թիւրքական թագաւորութեանը վերջ կը տան։ Ասոր վրա ժողովուրդը համոզվեցաւ ու ցրվեց։

«Միւս օրը մեր վարդապետը ու աղաները կառավարութեան դուռը գացին, և վալին զանոնք հանգստացնելով տեղերնին խաւրեց»։

—

Կեօլն, 5 մարտի

«Կեօլն. Ցայտունգը» ողջունում է ռուս-թիւրքական համաձայնութեան կնքումը։ Ռուսաց Պետական Դումայի անդամների կոչի առիթով, լրագիրն ասում է, թէ կոչը բաւական աննպատակ է, որովհետև կուրօրէն կանգնում է Սերբիայի կողմը։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 5 մարտի

Առարկելով Քեամիլ փաշայի կաբինէտի կուսակիցներին, «Թանինը» և «Շուրայի-Իւմմէթը» հաւանութիւն են տալիս այժմեան կաբինէտի՝ Ռուսաստանի հետ կնքած համաձայնութեանը և ցոյց են տալիս, որ լաւագոյն պայմաններ ձեռք բերել անհնարին էր. մատնացոյց են անում Ռուսաստանի ազնիւ դերը, որ հանդէս եկաւ իբրև հաշտեցուցիչ Բուլղարիայի և Թիւրքիայի միջև և պատերազմի հնարաւորութեան առաջն առաւ։ «Իկդամը» թէև դժգոհ է Քեամիլի հակառաջարկութեան սնանկութեամբ, բայց ընդունում է թիւրք-ռուսական համաձայնութեան հնարաւորութիւնը։

Չը նայելով սերբիական և չէրնոգօրական դեսպանների յայտարարութեան, Թիւրքիայի հասարակական կարծիքը աւստրիական և գերմանական մամուլի ազդեցութեան ներքոյ կասկածում է սերբերին Նօվօ-Բազարի սանջակը գրաւելու ձգտման մէջ։ Հիմնվելով դրա վրա, թիւրքաց լրագիրները հաւանութիւն են տալիս սերբիական ռազմամթերքները անցկացնելու արգելքին։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 5 մարտի

Առաւօտեան ժամանեց թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստր Րիֆաթ-փաշան։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 5 մարտի

Րիֆաթ-փաշան նախաճաշի էր հրաւիրված կայսրի մօտ, ուր ներկայ էին նոյնպէս թիւրքաց դեսպանը, Բիւլօվը և ֆօն-Շէնը։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պարիզ, 5 մարտի

Մարտի 4-ին առաւօտեան Պիշօնը խորհրդակցութիւն ունէր ռուսաց դեսպանի հետ գործերի դրութեան մասին Բալկանների վրա։

Պօստային վարչութիւնը յայտարարեց, որ ծառայութիւնը պօստատնում, չը նայելով հարիւրաւոր պօստային պաշտօնեաների բացակայութեան, ընթանում է իր կարգով։ Կլէմանսօ երէկ ընդունեց Պարիզի պատգամաւորների ներկայացուցիչներին, յայտնելով նրանց գործադուլի առիթով, որ իր կարծիքով պաշտօնեաները գործադուլ արեցին առանց պատճառների. ուրբաթ օր կառավարութիւնը կը ներկայացնէ պատգամաւորների ժողովի և երկրի դատաստանին գործերի դրութիւնը։ Կլէմանսօ աւարտեց հետևեալ խօսքերով. «Պաշտօնեաները ցանկանում են կռիւ, մենք ընդունում ենք այդ կռիւը։ Անկասկած, կառավարութեանը կը մնայ վերջին խօսքը»։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 5 մարտի

Ծովային նախահաշւի առիթով վիճաբանութիւնները համայնքների ժողովում գրաւում են ընդհանուրի ուշադրութիւնը։ Բոլոր լրագիրները քննում են Անգլիայի դրութիւնը ծովի վրա։ «Դէյլի Տէլէգրաֆի» ասելով այդ դրութիւնը ազգային աւելի մեծ վտանգ է ներկայացնում, քան ճակատագրական շաբաթը բօէրների պատերազմի ժամանակ։ Մի քանի պահպանողական լրագիրներ խիստ կերպով յարձակվում են ծովային վարչութեան վրա, մանաւանդ սըր Ֆիշէրի վրա։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 5 մարտի

Պօստ-հեռագրական պաշտօնեաները Հաւրում և Լիլլում պարտաւորութիւն յանձն առան աջակցութիւն ցոյց տալ Պարիզի պաշտօնակիցներին։ Գործադուլին համակիր են Բրէստի և Լիօնի պաշտօնեաները։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 5 մարտի

Կայսրը այցելեց Բիւլօվին։ (Հ. Գ.)

—

Բուխարէստ, 5 մարտի

Պառլամենտական բարդութիւնների պատճառով, որ առաջացրել էր գեներալ Աւէրէսկօի ներկայութիւնը կաբինէտում, մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց։ Թագաւորը Բրատիանօին յանձնեց նոր կաբինէտի կազմակերպութիւնը։ Վերջինս կազմակերպվեց։ Բոլոր մինիստրները պահեցին պորտֆէյլները բացի Աւէրէսկօից։ Զինւորական մինիստրութեան ժամանակաւոր կառավարութիւնը յանձն առաւ արդարադատութեան մինիստր Ստէլլիան։ (Հ. Գ.)

—

Մենք հաղորդեցինք անցեալները, որ Բեռլինի «Տագեբլատտ» թերթը մի առաջնորդող յօդուած է տպել, գրված իր սեփական թղթակցից, հայկական գործերի և կուսակցութիւնների մասին։ Մենք ստացանք և երկրորդ յօդուածը՝ որ տպված է մարտի 6-ի (Ն. տ.) համարում «Վանից Բիթլիս» վերնագրով։ Այդ երկու յօդուածների թարգմանութիւնը շուտով մենք կը տանք։ Մենք կարևոր ենք համարում այդ այն պատճառով, որ անգլիական «Ստանդարդ» թերթն ևս աննպաստ յօդուած է գրել։ Բացատրել այդ յօդուածները, գրված լուրջ և նշանաւոր թերթերի կողմից, իբրև «վարձատրութիւն», ինչպէս անում են Կ. Պօլսի հայ թերթերը կամ Րիվիէրայում զուարճացող խմբապետները, կը նշանակէ աչք գոցել այն հիմնական պատճառների վրա, որոնք առիթ են տալիս օտարազգի թերթերին այդ տեսակ աննպաստ յօդուածներ գրելու մեզ հայերիս մասին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թաւրիզից (մինչև Ջուլֆա պօստով) հաղորդում են «Ր. Ս.» լրագրին, որ Սէյիդ-խանը նորից երևացել է հայկական Մուժամբար գիւղի մօտերքում և, բանակ դնելով իր 600 ձիաւորներով պարսկական Ուլի, Մինօվար և Սէյլուր գիւղերում, այնտեղից սուրհանդակներ է ուղարկել Մուժամբար և այն գիւղերը, որոնք իրանց յայտարարել են Սաթթար-խանի կողմնակից, պահանջելով յանձնել իրանց զէնքերը։

Գիւղերի սարսափած ազգաբնակութիւնը լիազօրներ է ուղարկել Սաթթար-խանի մօտ խնդրելու, որպէսզի ֆէդայիների մի խումբ ուղարկի իրանց օգնութեան։

Այդ առաջարկը քննվում է Ատրպատականի անջումանի դռնփակ նիստերում։

—

Րաշտ.—Թէհրանից այստեղ ստացվել է հետևեալ տեղեկութիւնը. Չը նայելով սարսափելի ռեպրեսսիաներին, համարեա, քաղաքի բոլոր ծայրերում ամենայն օր տեղի են ունենում կառավարութեան դէմ միտինգներ։

Բաղէշահի շրջաններում մեծ շփոթութիւն է նկատվում։ Իշխանութեան ներկայացուցիչները այնքան են կորցրել իրանց գլուխները, որ չը գիտեն, թէ ինչ միջոցներ ձեռք առնեն «խռովարարների» դէմ։

Լեախօվի բրիգադան պահպանում է շահի պալատը և Էմիր-Ջէնգի բնակավայրը։

«Ոսկէ եղբայրութեան» ռէակցիօն կօմիտէները չարդարացրին իրանց վրա դրված յոյսերը։ Ամենակրիտիկական րոպէին այդ կօմիտէները ցոյց տուեց, որ բոլորովին անպատրաստ է ու անկազմակերպված։

Սպահանից և Ղազվինից յուզիչ լուրեր են ստացվել. ամեն տեղ էլ ապստամբութիւն է սկսված։

Րաշտի շրջակայքից մեծ թւով կամաւորներ են գալիս սահմանադրականներին օգնելու, որոնց թիւը այժմ հասնում է 1000 հոգու։ Բոլորն էլ լաւ զինված են։

Քաղաքում կատարեալ հանգստութիւն է տիրում. ամեն օր միտինգներ են տեղի ունենում բողոքելու Էմիր-Ջէնգի քաղաքականութեան և դիկտատուրայի դէմ. միտինգներն անցնում են մեծ կարգապահութեամբ։

Սահմանադրականները դրամական միջոցների պակասութիւն չեն զգում, որովհետև տեղական հարուստ վաճառականներն իրանց լուման չեն խնայում։ («Ր. Ս.»)

—

Թէհրան, 5 մարտի

Այսօր զբօսանքի գնալու պատրաստվելու ժամանակ, ատրճանակ վերցնելով՝ շահը յանկարծ կրակեց ատրճանակից և վիրաւորեց իրան ձեռքից։ Վէրքը թեթև է, վտանգ չը կայ։ (Հ. Գ.)

—

Պետ. Հեռ. Գործակալութիւնը հաղորդում է, որ գնդապետ Լեախօվը, պարսից կօզակային բրիգադայի հրամանատարը, տնային հանգամանքների պատճառով, արձակվում է՝ մունդիրի պահպանութեամբ՝ կովկասեան գինւորական շրջանի զօրքերի հրամանատարի տրամադրութեան ներքոյ գտնվելու ծառայութիւնից։

—

Լօնդօն, 5 մարտի

Պատգամաւորների պալատում Գրէյին բազմաթիւ հարցեր տվեցին Պարսկաստանի մասին։ Գրէյը յայտնեց, որ նա չունի հաստատութիւն այն լուրերի, թէ ռուսական զօրքեր են ուղարկվում Թէհրան, նկատելով որ անգլիական կառավարութիւնը չէ ստացել Թէհրանի անգլիական դեսպանից ոչ մի տեղեկութիւն, թէ հարկաւոր է ուժեղացնել անգլիական դեսպանատան պահակախումբը։ (Հ. Գ.)

—

Հեռագրական Գործակալութիւնից ինչպէս արդէն յայտնի է, Թէհրանում ռէակցիօներները թռուցիկներ ցրելով փողոցներում՝ կոչ էին անում ժողովրդին ջարդել եւրոպացիներին և հայերին։

Երեկոյեան դէմ ազգայնականներն էլ իրանց կողմից հրատարակեցին դրա հակառակ թռուցիկներ հետևեալ բովանդակութեամբ, որը քաղում ենք «Р. Сл.» լրագրից.

«Ներկայ կարգերի կուսակիցները մոլլաների հետ միասին նոր եղանակ են ընտրել իրանց քաղաքական գոյութիւնը շարունակելու համար։ Ահա թէ ինչ դաւադրութիւն են կազմել։ Նրանք կամենում են գրգռել սրիկաներին օտարերկրացիների դէմ, մանաւանդ հայերի, և անկարգութիւններ սարքել Պարսկաստանում, որպէսզի յետոյ դրա համար մեղադրեն ազգայնականներին։ Անմիտներ. Նրանք չեն իմանում, որ ժողովուրդը արդէն արթնացել է, որ նա այլևս չի թոյլ տայ իրան խաբել։ Մէջլիսը ոչնչացնելու ժամանակից մինչև այսօր ազգաբնակութիւնը օտարերկրացիներին ոչ մի չարիք չէ պատճառել։ Ընդհակառակը, շահի զօրքերի հրամանատարներ՝ Րահիմ խանն ու Մակուի խանն են թալանում օտարերկրացիներին ու հայերին և ջարդել են նրանցից շատերին։ Մենք դիմում ենք նախազգուշացնելու Թէհրանի ամբողջ ազգաբնակութեանը, որ Թէհրանում անկարգութիւններ սկսվելու դէպքում մենք պէտք է պաշտպանենք օտարերկրացիներին և թոյլ չը տանք, որպէսզի նրանց նեղացնեն։ Յեղափոխականները պատրաստ են ամեն բանի, լոկ թոյլ չը տալու, որպէսզի իրականանան շահի կուսակիցների չար դիտաւորութիւնները։ Մենք, ազգայնականներս, նախազգուշացնում ենք օտարերկրացիներին և հայերին, որ եթէ նրանց որևէ վիրաւորանք պատճառելու լինեն, այդ տեղի կունենայ միայն շահի կուսակիցների կողմից, այլ ոչ ազգայնականների։ Ազգայնականները պատրաստ են իրանց կեանքի գնով պաշտպանել օտարերկրացիների կեանքը։ Մենք նախազգուշացնում ենք օտարերկրեայ դեսպանութիւններին։ Թող նրանց յայտնի լինի կառավարութեան դիտաւորութիւնները և անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնեն»։

—

Դօշան, 27 փետրվարի

Ամսիս 24-ին լուր բերին, որ 21-ին Մէշէդից Ասխաբադ ճանապարհված, պարսից պօստը, Մէշէդից 2 փարսախ հեռաւորութեան վրա, ենթարկվել է աւազակների յարձակման։ Աւազակները, թւով 4 հոգի լաւ սպառազինված, պօստի սայլը կանգնեցնել տալով 4 անգամ գնդակահարում են սուրհանդակին, յետոյ սայլից վայր իջեցնելով գլխատում են։ Սայլապանին աջողվում է մի կերպ ոտքով փախչել, որին նոյնպէս թեթև վիրաւորել են։ Չարագործները իրանց ոճիրը կատարելուց յետոյ սայլի մէջ եղած դրամից, ծանրութեան պատճառով, միայն 3200 թում. (մօտ 6000 ր.) վերցնում ու անհետանում են։ Այդ տարած գումարն, ինչպէս հաստատ տեղեկացանք, Մէշէդում յայտնի առևտրական տուն եղբ. Տէր-Մկրտչեանների փողն է, որ այդ միևնոյն պօստով 5000 թուման են ճանապարհած եղել Ասխաբադ։

Ամսիս 24-ին Մէշէդից ստացված մի վստահելի անձնաւորութեան նամակից տե-

---

թշնամի է սահմանադրութեան, իմ թշնամին է»։ Այնուհետև պատգամաւորները, խելայեղ, սկսեցին համբուրել սուլթանի փէշերը և սարքել խանդավառութեան անզուսպ ցոյցեր։

Մամուլի մի քանի օրգաններ բուռն թափով քննադատեցին խնճոյքին ներկայ եղող պատգամաւորներին։

Մինչև այդ՝ «Թանինի» խմբագրապետը, որ «Իթթիհադի» շնորհիւ ընտրվել էր Պոլսի պատգամաւոր, ուղղել էր Քեամիլ փաշային մի սպառնական հարցապնդում։ Մինիստր դառնալու մտահոգութեամբ տանջվող նացիօնալիստ պատգամաւորը պահանջում էր, որ Քեամիլ փաշան բացատրութիւններ տայ իր ներքին և արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Այդ հարցապնդման նպատակն էր՝ տապալել Քեամիլին և նստեցնել ու նստել իր համհարզներին ու ինքը։ Դրա համար է, որ Ահմէդ Րիզան եռանդուն կերպով յանձնարարում էր Ջաւիդին Աբդիւլ Համիդի ուշադրութիւնը։

Բայց «Թանինի» և «Շուրայը Իւմմէթի» հաշիւները ջուրն ընկան։ Մի կողմից՝ «Իթթիհադի» ղեկավարների տիրական ձգտումը մագլցել իշխանութեան գլուխ, միւս կողմից՝ խնճոյքի առթած սթափեցուցիչ տպաւորութիւնը և երրորդ՝ «Շուրայը Իւմմէթի» մէջ պատգամաւորների հասցէին երևացած անլուր բռնութեամբ մի յօդուած, թէ նրանք մտադիր են ազգային խմբակցութիւններ կազմել,—յօդուած, որի պատճառով «Շուրայը Իւմմէթի» ամբողջ խմբագրական կազմը փոխվեց և թերթը դադարեց պաշտօնական օրգան լինելուց. այդ յօդուածի դէմ ստիպվեց բողոքել նոյնիսկ Ահմէդ Րիզան, սաստիկ վիրաւորական գտնելով նրա մի քանի դարձուածքները ժողովրդի ներկայացուցչութեան համար.— այդ երեք խոշոր փաստերը, ինչպէս և մանաւանդ Քեամիլ փաշայի միանգամայն սահմանադրական, parlementaire յայտարարութիւնները՝ անխախտ պահեցին մինիստր-նախագահի դիրքը։

Ջաւիդն ու իր ընկերները, երկար կրճտելուց յետոյ իրանց ատամները, տեսնելով որ նոյնիսկ իթթիհադական պատգամաւորների ճնշող մեծամասնութիւնը վստահութեան քուէ տուեց Քեամիլին, համակերպվեցին, բայց բոլորովին չը լռեցին։ Երբեմն երբեմն խորհրդարանում, ինչպէս և մամուլում, նետեր, սուր սլաքներ արձակեցին նրա դէմ։

Մի դէպք եկաւ դարձեալ կատաղեցնել իթթիհադականներին։ Դէպքը բուն ոչ նշանաւոր էր, թէև վերին աստիճանի անհաճոյ «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութեան համար։

Յունվարի 14-ին լրանում էր օսմանեան արքայական գերդաստանի, ուրիշ խօսքով՝ թիւրքերի անկախութեան 610-ամեակը։

Պառլամենտում մի երեսփոխան հարց բարձրացրեց այդ օրը ազգային տօն հռչակելու համար։ Ոմանք, որոնց շարքում նաև իթթիհադականներ, ցանկութիւն յայտնեցին, որ ազգային տօն հռչակվի յուլիսի 11-ը, այն է՝ սահմանադրութեան կրկին անգամ հրատարակութեան օրը։ Ուրիշներ պահանջեցին, որ երկու օրերն էլ առանձին առանձին տօնվեն։ Խնդիրը, եթէ չեմ սխալվում, յանձնվեց մի կօմիսիայի քննութեան։

Ահա այդ առիթից օգտվելով՝ «Ահրար Ֆըրկասըն», «Ազատական կուսակցութիւնը», ձեռնարկեց մի ճարպիկ ցոյցի։ Նա «Պերա-փալլաս» յայտնի հիւրանոցում սարքեց մի հացկերոյթ, տօնելու համար օսմանեան անկախութեան 610-ամեակը։ Այդ հացկերոյթին հրաւիրվեցին պետական ամենաաչքի ընկնող անձնաւորութիւնները, որոնց թւում Քեամիլ փաշա, Հիլմի փաշա, Գաբրիէլ Նորատունկեան, Շէմսէդդին բէյ, Րիզա փաշա և միւս մինիստրները։ Բոլորն էլ ներկայ էին. բացակայում էին երկու թէ երեք մինիստր, թուով իթթիհադական։ Հրաւիրված էին նաև մի շարք յայտնի պատգամաւորներ, զանազան ազգութեան պատկանող, Սայիդ փաշան՝ նախկին մեծ-վէզիր, այժմ սենատի նախագահ, այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, տեղական և արտասահմանեան մամուլի ներկայացուցիչներ, ընդամէնը մօտ 100 հոգի։

Հացկերոյթն անցաւ շատ փայլուն։ Ճառեր արտասանեցին ի միջի այլոց նաև Քեամիլ և Սայիդ փաշաները։ Այնքան բնորոշ, այնքան հետաքրքրական են այդ երկու ճառերը իրանց բովանդակութեան և ոգու տեսակէտից, որ անկարող եմ առաջ չը բերել նրանց գոնէ գլխաւոր մասերը.

«Ուրախ եմ,—ասաց Քեամիլ փաշան,—որ ներկայ եմ գտնվում, օսմանեան կայսրութեան հիմնարկութեան և անկախութեան տարեդարձի առիթով, առաջին անգամ, հայրենասէրների կողմից կազմակերպված հացկերոյթին։ Թողնելով նախկին ուղին և մըտնելով ազատութեան ճանապարհի մէջ, մենք պէտք է շնորհաւորենք միմեանց, որ կարող ենք լինում, համաձայնութեան և միութեան մի խնճոյքում, նստել այսպիսի ազատութեամբ միևնոյն սեղանի շուրջը։ Բոլորս պէտք է երախտապարտ լինենք նորին մեծութեան մեր վեհապետին, որ աւելի ևս ապահովելու համար օսմանեան կայսրութեան վեցհարիւրամեայ փառաւոր անկախութիւնը, ինչպէս և մեր երկրի առաջադիմութիւնը, մասնակից արեց ազգը, սահմանադրութեան հաստատութեամբ, վեհապետական իրաւունքի։

«Որքան ժամանակ մեր հայրենիքը կը յառաջէ ազատութեան և առաջադիմութեան այս ճանապարհի մէջ, անկասկած է, որ նա նորից կը ստանայ այն փառքն ու զօրութիւնը, որոնց կորցրել էր երկու դարերից ի վեր։ Որպէս զի այդ վստահութիւնը անխախտ լինի, պէտք է որ օսմանեան ազգութիւնը կազմող ժողովուրդները միացած մնան ընդհանուր դրօշակի տակ։

«Թիւրք, արաբ, քիւրդ, ալբանացի, սլաւ, յոյն, հայ, հրէայ, բոլորը պէտք է գիտենան, որ կազմում են մի ազգութիւն։ Օսմանեան ազգութիւնը, օրէնքի համաձայն, ընդգրկում է բոլոր հայրենասէր ժողովուրդներին։ Հետևաբար, փոխանակ պարծենալու մեր ցեղի անունով, պէտք է հպարտանանք օսմանցի գեղեցիկ անունով։ Աշխատենք և գնանք առաջ միշտ միացած, միշտ համաձայն։ Յայտարարում եմ, որ ներքին և արտաքին ոչ մի արգելք չը կայ, որ կարողանայ կանգնեցնել մեզ այդ ճանապարհում...»։

«Մեծ ուրախութեամբ մասնակից եմ լինում,—ասաց Սայիդ փաշա,—«Օսմանեան Ազատական Կուսակցութեան» հայրենասիրութեան։ Պարոններ, եթէ թոյլ կը տաք, կը խօսեմ «Ազատական Կուսակցութեան» մասին։ Ինչպէս գիտէք, բոլոր քաղաքակիրթ ազգերում, քաղաքական կուսակցութիւնները համամիտ են հետապնդելու իրանց պատկանած երկրի փրկութեանն և բարգաւաճութեանը։ Անկասկած մենք ևս պէտք է հետևենք այդ օրինակին։ Հետևաբար քաղաքական այլ և այլ կուսակցութիւնները, որքան որ էլ միմեանցից բաժանված՝ գաղափարի կռիւներով, բոլորը պիտի աշխատեն հայրենիքի երջանկութեան և ազատութեան համար։ Հայեցակէտների զանազանութիւնը ներելի է։ Ես վստահ եմ, որ ազգը կազմող զանազան ժողովուրդները, յուլիսի առաջին օրերից ի վեր գերիշխան, պիտի օգտվեն ազատութիւնից ու եղբայրութիւնից, և դուք ինձ հետ պիտի միացնէք ձեր անկեղծ բարեմաղթութիւնները, նրանց առաջադիմութեան և կատարելագործման համար»։

Arago

(Կը շարունակվի)

ղեկացանք, որ Մէշէդի ընդհանուր գեն.-նահանգապետ Ռօքն-ուդ-Դօվլէն պաշտօնանկ է և նրա տեղը Թեհրանում նշանակված է Նաիր-ուդ-Դօվլէն (ծայրայեղ րէակցիօներ). վերջինս արդէն ճանապարհվել է Մէշեդ։ Ինչպէս ասում են, Նաիր-ուդ-Դօվլէն 200,000 թուման է վճարել կառավարութեանը՝ ստանձնելու համար այդ պաշտօնը։

Մէշէդի ազգաբնակութիւնը, կանխապէս քաջ ծանօթ լինելով Նաիր-ուդ-Դօվլէի ոճրագործութիւններին, այդ լուրը Մէշեդ հասնելուն պէս յուզվում և ապստամբվում է կառավարութեան դէմ, սկսում է հակակառավարչական ցոյցեր անել։ Ցուցարարները ռումբ են պայթեցրել քաղաքի զանազան մասերում, շուկան կիսով չափ փակ է և, ինչպէս պատմում են, հեռագրատունը գրաւված է։

Վերջին ժամանակներս Խօրասանի զանազան վայրերում պարբերաբար տեղի ունեցող շարժումները խիստ ազդել են վաճառականութեան վրա։ Առևտուրը կատաբեալ մեռած դրութեան մէջ է, որից քիչ չեն տուժում նաև հայ վաճառականները։ Ժողովուրդը, օգտվելով ներկայ՝ ամբողջ Պարսկաստանում տիրող անարխիայից, իր քմահաճոյքին է ենթարկել տասնեակ տարիների ընթացքում դառն քրտինքով վաստակած հայ վաճառականի ստանալիքները։ Տրված գանգատներն էլ կառավարութեան կողմից անհետևանք են թողնվում։ Ներկայ՝ հայ վաճառականների կացութիւնը եթէ քիչ էլ երկար տևելու լինի, հաստատ համոզված ենք, որ անհագին նիւթական վնասներ կրելով վաճառականութիւնն էլ իսպառ քայքայված պիտի լինի։ Եչիբեգ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 2 փետրվար

✦ Օսմ. սահմանադրութեան վերահաստատումէն ասդին՝ Վանի մէջ հայկական ներկայացումներու մի անընդհատ շարան է սկսուեր ի նպաստ այս կամ այն հաստատութեան։

«Ազատ Քնար» խմբի կողմէն Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի հովիտը» հինգերորդ անգամ ներկայացուեցաւ, «Եագ.-Ապս» վօդէվիլով։ Այդ պիէսի ներկայացումը տեղիս հասարակութեանը մեծ ոգևորութիւն պատճառեց։

Այնուհետև յաջորդեցին էրար «Եւգինէ», զոր Հայկ. Կեդր. Վարժարանի ի նպաստ կազմակերպեր էր պ. Իշխանը։ Այդ երեկոյթ-ներկայացումին մասնակցեցան տեղիս Սանդխտեան վարժ. բարձրագոյն կարգի օրիորդները և Կեդր. Վարժարանի ուսանողները՝ եռաձայն երգեր երգելով։ Այդ երեկոյթին ներկայ էին թէ հայեր և թէ թուրքեր։

Երամեան (այժմ Ազգ. Կեդր.) Վարժարանին ի նպաստ ներկայացուեցաւ «Արշակ Բ.-ը»։ Այդ ներկայացումը խումբ մը ուսանողներու կողմէ բօյկօտի ենթարկուեցաւ, սակայն անհետևանք։

Ապա՝ «Միութեան և Յառաջդիմութեան» կօմիտէի տեղիս մասնաճիւղին կողմէ «Գիւլնիհալ» պիէսը բեմ հանուեցաւ։ Նիւթը բռնակալ շրջանի դրուագներու հաւաքածոյ մըն էր, իսկ դերասանները՝ յիսունոց զինուորականներ։

Յունվ. 31-ին ալ «Արշալոյս» խումբը ներկայացուց «Թագի համար» պիէսը։ Շուտով պիտի ներկայացուին Արարքի մէջ «Վարդանանք» և այլ պիէսներ։

✦ Կազմուեցաւ ընկերութիւն մը Գործօթի քարիւղի (նաւթ) հանքը շահագործելու նպատակաւ։ Արդէն գործունէութեան ձեռարկուած է, որովհետև հարկ եղած դրամագլուխը կազմուած է։

✦ Այստեղ ևս րէակցիօնէրներն անմիտ փորձեր ընելէ չեն դադրիր։ Կը հաստատուի, որ Զատկի առթիւ հայոց եկեղեցիներու վրայ յարձակում մը պատրաստուած էր։ Տեղիս յայտնի զինուորականներէն Թէյեար-բէյ տեղեկանալով խուժանի մտադրութիւնը և հաւաքատեղին՝ (Շամիրամալթը) կը փութայ հոն և վճռապէս կը յայտնէ յետադիմականներուն, թէ զօրքը չպիտի միջամտէ, եթէ հայերուն վրայ յարձակում գործուի, նոյնիսկ եթէ Թիւրքերուն կողմէ հազարաւորներ գետին փռուին։ Այդ կտրուկ յայտարարութեան վրայ՝ րէակցիօներները ետ կը կենան իրենց մտադրութենէն։

✦ Անցեալ շաբթու, իր բնտանիքին մէջ, թօնիրին շուրջը, արճճանակի ուժն հարուածով սպանուեցաւ Աւանց գիւղացի Մարկոսիկեան Մարգարը։ Ջարագործներն անկէ առաջ հրամայած էին յիշեալին հեռանալ երկրէն։ Այս առթիւ ձերբակալումներ եղան։ Կը փնտռուին, ի միջի այլոց, տեղիս ազգ. քաղաքական ժողովոյ անդամ Գրիգոր Խլղաթեան և ընկերք։ Ադիլ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Էջմիածնից հաղորդում են «Баку» լրագրին, որ Իզմիրլեան կաթողիկոսին Էջմիածին հրաւիրելու համար սինօդն որոշել է 4 հրաւիրակներ ուղարկել, երկու արքեպիսկոպոսներ (Յուսիկ և Անանիա) և 2 վարդապետներ (Մեսրոպ և Մատթէոս)։ Չը գիտենք որքան ճիշդ է այս լուրը, քանի որ սինօդը դժուար թէ, դեռ պաշտօնական տեղեկութիւն չը ստացած, որոշէր հրաւիրակներ նշանակել, բայց յամենայն դէպս 4 հրաւիրակ ուղարկելը Կ. Պօլիս աւելորդ ենք գտնում այժմ, երբ Էջմիածինը նիւթական այնպիսի ճգնաժամի մէջ է, որ ստիպված է ճեմարանի աշակերտների լուսյքի համար նշանակված չնչին գումարը կրճատել։ Մեր կարծիքով, մի արքեպիսկոպոս և մի վարդապետ բաւական են հրաւիրակների պաշտօնը կատարելու։

✦ Ինչպէս լսում ենք, Գ. Լևոնեանը իր հօր՝ Ջիւանու ջութակը, որի վրա երկար ժամանակ նուագել է հանգուցեալ աշուղը և որը նրա լացի և ուրախութեան անբաժան ընկերն է եղել վերջին քսանհինգ տարվայ մէջ, նուիրում է Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան նորաբաց թանգարանին։ Ջութակի հետ թանգարան է ուղարկված նաև յայտնի աշուղի գործածած մի քանի ուրիշ առարկաները, ինչպէս ծխախոտի տուփը, հովանոցը և այլն։ Իսկ Ջիւանու ինքնագիր «դաֆտարները» (երգերի տետրակները) կը նուիրվի նոյն թանգարանգրադարանին հեղինակի երգերի տպագրութիւնից յետոյ։

✦ Ինչպէս լսում ենք, Թիֆլիսի Հայ Տնայնագործական Ընկերութեան ջանքերով ներկայ գարնան և ամառվայ ընթացքում պէտք է բացվեն ջուլհականոցներ Էջմիածնի և Ալէքսանդրօպօլի գաւառների մի քանի գիւղերում։ Ցուցակի մէջ նշանակված են Աշտարակ, Օշական, Մելիքքենդ, Քեշիշքենդ, Մնջուխլու և ուրիշ գիւղեր։

✦ Բագուից Թիֆլիս է ժամանել տ. Սիբանոյլը։ Տաղանդաւոր դերասանուհին մտադիր է Զատկից յետոյ մի ներկայացում տալ տեղական թատրօններից մէկում։

✦ Քաղաքային տնտեսական մասնաժողովը առաջարկել է դումային ոչխարի մսի սակագինը վերացնել մինչև ապրիլի 10-ը, իսկ տաւարի մսի և հացի սակագները պահել նոյնութեամբ։

✦ Հինգշաբթի, մարտի 5-ին, Թիֆլիսի կրուժօկի դահլիճում պ. Սարատօվ կարդաց մի գիտնական դասախօսութիւն «Արեգակի մասին», որ գրաւել էր բազմաթիւ ինտելիգենտ հասարակութիւն և որին ունկնդիր էր նաև Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվը։ Դասախօսը իր բոլոր տեղեկութիւնները հիմնել էր գիտութեան վերջին խօսքի վրա արեգակին վերաբերեալ։ Նա խօսեց այն մասին, թէ ինչ դիրք ունի արեգակը տիեզերքի մէջ, ինչ է արեգակային աշխարհը, ինչ է արեգակը, իբրև երկնային մարմին, ինչ տեղութիւն կայ արեգակի վրա երբեմն երեւացող և անհետացող բծերի մասին, ինչից է կազմված արեգակի մթնոլորտը։ Բացատրեց նաև այն ենթադրութիւնները, որոնք կան տիեզերքի կազմութեան մասին։ Հետաքրքրական էր դասախօսի կարծիքը, հիմնված նորագոյն հետազօտութիւնների վրա, թէ արեգակը դեռ պահելու է իր ջերմութիւնը 10 միլիօն տարի, ուրեմն երկրագունդի վրա դեռ 10 միլիօն տարի կեանքը կը տևէ, իսկ վերջնական անհետացումը կը լինի միայն 18 միլիօն տարուց յետոյ, որովհետև արեգակի ջերմութիւնը դադարելուց յետոյ երկրագունդը դեռ էլի 8 միլիօն տարի քարշ կը տայ իր գոյութիւնը։ Դասախօսութիւնը բացատրվում էր մոգական լապտերի պատկերներով։

✦ Երէկ երեկոյեան տեղի ունեցան երկու դասախօսութիւններ։ Ալէքսանդր Խատիսեանը կարդաց արտիստական ընկերութեան դահլիճում մի գրական դասախօսութիւն «Կապոյտ թռչունի եաևից» բնաբանով, որ շօշափում էր Մետերլինկի աշխարհահայեացքը կեանքի մասին։ Պէտք է ասենք, որ այդ բնաբանով դասախօսութիւններ կայացան այս ձմեռ Մօսկվայի, Սարատօվի ժողովրդական համալսարաններում։ Այդ դասախօսութեան մասին կը հաղորդենք յաջորդ անգամ։ Իսկ կրուժօկի դահլիճում Ֆեդօրօվսկին կարդաց դասախօսութիւն Ն. Գօգօլի մասին։

✦ Երէկ Թիֆլիսի բոլոր լրագիրները մեզ հետ միասին տպեցին մի դիմումդատապարտութիւն մամուլի կողմից՝ կատարվող սպանութիւնների, շանտաժների և էկսպրօպրիացիայի։ Այդ առիթով հարկաւոր ենք համարում հաղորդել հետևեալը։ Մամուլի կողմից մի կոչ հրատարակելու մասին խորհրդակցութիւն առաջին անգամ գումարվել է «Тифлисскій Лист.» թերթի խմբագրութեան մէջ փետրվարի 24-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8-ին, մասնակցութեամբ «Тифл. Листокъ», «Закавказье», «Новости Закавказья», վրաց 2 թերթի և «Մշակի» ներկայացուցիչների։ Այստեղ զեկուցվել է, որ «Գործ» և «Դրօշակ» թերթերը, որոնց ուղարկվել էր նոյնպէս հրաւէր, ներկայացուցիչներ չեն ուղարկել։ Այդ խորհրդակցութեան մէջ երկար քննվել, վիճաբանվել են կոչի հիմնական կէտերը և յետոյ ընտրվել է մի մասնաժողով, բաղկացած երեք հոգուց՝ պ. պ. Հ. Առաքելեանից («Մշակի» կողմից), Գելէյշվիլուց («Т. Листокъ»-ի կողմից) և «Новости Закавказье» թերթի ներկայացուցչից։ Որոշվել էր, որ մասնաժողովը գումարվի հինգշ., փետր. 26-ին, ժամը 1-ին «Մշակի» խմբագրատանը։ Որոշեալ ժամին «Нов. Зак.» ներկայացուցիչը և Հ. Առաքելեանը (Գելէյշվիլին ուշացել էր) հաւաքվելով գծագրել են կոչի հիմնական կէտերը։ Ապա այդ կոչից հանվել են մի քանի կէտեր և կոչը ընդհանուրի համաձայնութեամբ ստորագրվել է։ Տալով այս բացատրութիւնը, ընթերցողներին ենք թողնում դատել, թէ ինչ է նշանակում «Գործի» քսուէթիւնը երէկվայ համարում, թէ իբր «Մշակը» չէ մասնակցել այդ կոչը խմբագրելու խորհրդակցութեան։ Ինչո՞ւ և ո՞ւմ համար է այդ ստախօսութիւնը։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է քաղաքային դումային հացի համար շարժական սակագին սահմանել համաձայն շուկայի գների փոփոխութեան։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ալ. Խատիսեանը դիմել է Թիֆլիսի նահանգապետին և միջնորդել է թոյլատրել մտցնել դումայի առաջիկայ նիստի (երկուշաբթի, մարտի 9-ին) օրակարգի մէջ հետևեալ հարցերի քննութիւնը. 1) անձնական ապահովութեան երաշխաւորութիւնը քաղաքում, 2) քաղաքային ոստիկանութեան լաւագոյն կազմակերպութիւնը քաղաքային ինքնավարութեան հետ միասին, 3) վերջերս փակված առևտրական հաստատութիւնների բացումը, կապված ադմինիստրացիայի պահանջի հետ ոստիկանների թիւ աւելացման մասին, 4) հասարակութեան ինքնապաշտպանութեան և ինքնագործունէութեան արտայայտութեան ձևերի մասին և ապագայում նոր ցաւալի դէպքերի առաջն առնելու միջոցների ձեռնարկման մասին։

✦ Բագուի թուրք թերթերում վերջերս շատ է յուզվում մահմեդական կանանց հարցը։ Յօդուածագիրները անհրաժեշտ են համարում թուրք աղջիկներին ուսում և առհասարակ ժամանակակից դաստիարակութիւն տալ։ Այդ առիթով Բագուի «Իտտիֆակ» թերթի մարտի 5-ի համարում մի հետաքրքրական յօդուած է տպված «Բաթումցի մի մահմեդականուհի» ստորագրութեամբ, որտեղ թուրք կին-գրողը ասում է. «Նախ քան թուրք կնոջ ուսում տալը դեռ պէտք է ճանաչել թէ նա էլ մարդ է. մեր մոլեռանդ տղամարդկանց համար կինը քեաֆիր է (անհաւատ, հայհոյող). Նրանք ասում են՝ թէ ամեն մի մահմեդականին մի... հարկաւոր է... (յօդուածագրուհին ամաչում է ասել թէ ինչ է հարկաւոր և բաց է թողել այս տեղը)։ Ով Ֆաթիմա, Ալիյէ և Նիկեար խանըմներ, ինչո՞ւ չէք ցաւում մահմեդական կանանց վրա, երբ թրքուհիներին այդպէս բօյկոտ են անում. կարծես նրանք աւստրիական ապրանք լինեն։ Ես չեմ ասում, թէ գնանք տղամարդկանց ընթերցարանը, նամահրէմը վեր առնենք և նրանց հետ ազատօրէն խօսենք. բայց ինչո՞ւ գոնէ չը գնանք թատրօն, ներկայացումներ մեր մարդկանց հետ, ինչո՞ւ ազատօրէն չը զբօսնենք բացօդեայ տեղերում։ Միթէ մաքուր օդը միայն տղամարդկանց համար է»։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

Բագուի քաղաքային դումայի մարտի 3-ի նիստում, ի միջի այլոց, կարդացվել է մասնաժողովի զեկուցումը յանցագործութիւնների դէմ մաքառելու հարցի առիթով կայացած քաղաքացիների ընդհանուր ժողովի հետևանքների մասին։

—Քաղաքացիների ընդհանուր ժողովը,— ասում է քաղաքագլուխ Ռայեվսկին,—յանձնարարել էր մասնաժողովին առաջարկել դումային՝ ընտրելու մի այսպէս ասած միջնորդական յանձնաժողով, որը պէտք է ծանօթանայ ինչպէս հասարակութեան արատաւոր անդամների, նոյնպէս և ոստիկանութեան գործակալների գործունէութեան հետ, եթէ որ նա նկատում է նրանում պարզէն վարմունքներ, և իր արած բոլոր դիտողութիւնները տեղեկացնում է քաղաքապետին։ Բացի դրանից, այդ յանձնաժողովը պէտք է նուիրաբերութիւն հանգանակէ դրամաշորթների գործադրութիւններից վնասվածների օգտին։

Հաջինսկի Ի.-բ.—Ի՞նչ դնել այդ յանձնաժողովի անունը, խուզարկո՞ւ թէ՞ ինչ։

Ռայեվսկի.—Միջնորդական։

Հաջիեվ.—Ոչ մի քաղաքացի և ձայնաւոր չի համաձայնի մտնել այդպիսի պարտականութիւններ ունեցող յանձնաժողովի մէջ։ Դա ուղղակի կը լինի լրտեսութիւն։

Վիճաբանութիւններից յետոյ որոշվում է այդ յանձնաժողովին չը տալ այնպիսի բնաւորութիւն, որ նա միայն տեղեկացնէ քաղաքապետին՝ թէ հասարակութեան այս կամ այն անդամը արատաւոր է։

Յանձնաժողովը պէտք է ունենայ լոկ խորհրդակցական բնաւորութիւն յանցագործութիւնների դէմ կռւելու միջոցները գործադրելիս։

Անդամների ընտրութիւնը յետաձգվում է։

(«Баку»)

ՄԱՄՈՒԼ

«Наша Газета» թերթը տպել է մի յօդուած, որի մէջ առաջ են բերված Կովկասի Փոխարքայի Պետերբուրգի ներկայացուցիչ Նօլդէի հայեացքները այն մասին, թէ ինչ պէտք է լինի կովկասեան քաղաքականութեան ապագայ ուղղութիւնը։ Եթէ ճիշդ են հաղորդված բարօն Նօլդէի արտայայտած հայեացքները, պէտք է ասել, որ մեզ կովկասցիներիս շատ էլ ուրախ պէրսպեկտիվ չէ սպասում։

Բարօն Նօլդէն յայտնել է, թէ կառավարութիւնը հնարաւոր չէ համարում շտապել մտցնելու Կովկասում րէֆօրմներ, որովհետև «տեղական պայմաններով» նրանք անիրագործելի են այն ձևով, որով րէֆօրմները ծրագրվում են Ներքին Ռուսաստանի նահանգների համար։ Օրինակ, ցենզային զեմստվօ մտցնելու համար Կովկասում չը կայ խոշոր կալուածատիրութիւն։ Երդուեալ դատաւորների հաստատութիւնը անհնարին է այն պատճառով, որ ազգաբնակութիւնը բազմացեղ է և հակումն ունի դէպի սուտ վկայութիւնը։ Բացառիկ կարգերի ջնջմանը Կովկասում արգելք են հանդիսանում կովկասեան ժողովրդի զարգացած ոճրագործական հակումը և չը դադարող աւազակութիւնները։ Միւս կողմից, կցել է բարօն Նօլդէն, «Դաշնակցութեան» խաղացած դերը Պարսկաստանում և Թիւրքիայում ստիպում է ոչնչացնել իր սաղմի մէջ այդ միջազգային յեղափոխական կազմակերպութիւնը, որ միշտ գլուխը բարձրացնում է այնտեղ, ուր թուլանում է, թէև ժամանակաւորապէս, պետական իշխանութիւնը, իսկ ռուսական տարրի թուլութիւնը Անդրկովկասում ստիպում է շտապել գաղթեցնել այստեղ ներքին նահանգներից, որքան կարելի է շատ թւով, ռուս գիւղացիներ։

Այսպէս է նկարագրել, ըստ «Н. Газета» լրագրի, բարօն Նօլդէն բարձր շրջանների՝ Կովկասի վերաբերեալ քաղաքականութեան պրօգրամմն։

Իսկ ի՞նչ է կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվի վերաբերմունքը դէպի այդ ծրագիրը։

Այդ հարցին բարօն Նօլդէն խուսափողական պատասխան է տուել, յայտնելով, սակայն, որ եթէ Փոխարքան միայ Կովկասում, յամենայն դէպս, կը միայ «առանց րէֆօրմների»։ Դա այն առաւելն է, որին համաձայն է կառավարութիւնը։

Իրականութիւնը, սակայն, ըստ երևոյթին, գերազանցեց բարօն Նօլդէի դատողութիւններից, և հարկ եղաւ ոչ միայն հրաժարվել խոստացված բարենորոգումներից, այլ և մի շարք այնպիսի քայլեր անել, որոնք հակոյաբար ընդդառաջ են գնում Դումայի աջակողմեան մեծամասնութեան ցանկութիւններին։ Այդ քայլերից մէկի մասին արդէն Դումայի ամբիօնից յայտարարեց Փոխարքայի օգնական սեն. Միցկեվիչը իր ճառում կովկասեան աւազակութիւնների դէմ կռւելու միջոցների մասին խօսելիս, որոնք «բաւարար համարվեցին կարգն ու հանգստութիւնը վերականգնելու համար»։ Այդ միջոցները առաջարկել էր նահանգապետների յանձնաժողովը, որոնք յանգում են իշխ. Գօլիցինի սիրած րեպրեսալիաներին և ուղղվելու են այն շրջանների ամբողջ ազգաբնակութեան դէմ, ուր երևան կը գան աւազակները։

Այդ «միջոցների» 4-դ կէտով նահանգապետներին իրաւունք է վերապահվում՝

«Թոյլատրութիւն խնդրել զինուորական մասերից էկզեկուցիաներ նշանակել այն գիւղերում, որոնց շրջանում գործում են աւազակախմբերը, միևնոյն ժամանակ ընտրովի տանուտէրերի փոխարէն կարգելով այն տեղերում կառավարչական տանուտէրներ սպարժնիկներով, պահելով նրանց գիւղական հասարակութիւնների հաշւով, իսկ 5-րդ կէտով՝ միջնորդել, որպէսզի փոխադարձ դրամական պատասխանատուութիւն դրվի հասարակութիւնների վրա...»։

Աւազակութեան դէմ մշակված այդ միջոցներին, որոնցով Կովկասի ամբողջ ազգաբնակութիւնը հաւասարեցվում է աւազակներին, լիակատար կերպով համերաշխ է գործում Փոխարքայի կողմից նշանակված մի ուրիշ յանձնաժողով ևս Փոխարքայի խորհրդի անդամ Օսեցկու նախագահութեամբ, որը իր մշակած մի շարք միջոցներով սարքացնում և քիչ է մնում, որ աւազակների դրութեան հասցնի Կովկասում պետական ծառայութեան մէջ գտնվող բոլոր տեղացի-չինօվնիկներին։

Ռուս չինօվնիկներին Կովկաս բերել տալու նպատակով, այդ յանձնաժողովը պատերազմ է յայտարարում նրանց պաշտօնակից տեղացիների դէմ։

Թէև, յանձնաժողովի կարծիքով, «տեղացի այն չինօվնիկները, որոնք բարձր կրթութիւն են ստացել, իրանց պարտականութիւնները կատարելու գործում ոչնչով չեն տարբերվում ռուսներից, իսկ շատ դէպքերում մինչև իսկ փայլուն կերպով են կատարում իրանց պարտականութիւնները»։

Այնուամենայնիւ, նա առաջարկում է «վերացնել ծառայութեան բոլոր արտօնութիւնները տեղացի այն չինօվնիկների վերաբերմամբ, որոնք բարձր կրթութիւն են ստացել»։

Թէև, քիչ յետոյ, յանձնաժողովը ընդունում է, որ գոյութիւն ունեցող «արտօնութիւնները» (!) չեն գրաւում բարձր կրթութիւն ստացող տեղացիներին և «նրանք այնքան էլ հաճոյքով չեն պետական ծառայութեան մտնում, գերադաս համարելով ազատ պարապմունքները, իբր աւելի վարձատրող»...

Բայց և այնպէս, իսկական ռուսական քաղաքականութեան շահերը պահպանելու համար, յանձնաժողովը գտնում է, որ «առանձին հիմնարկութիւնների կառավարիչների ու նրանց օգնականների պաշտօնները, որոնցից կախումն ունի այդ հիմնարկութիւնների գործունէութեան ուղղութիւն տալը, նմանապէս գպրոցների վերատեսուչների, տեսուչների և այլն պաշտօնները պէտք է յանձնվեն բացառապէս ռուսներին»։

Թէ ինչ կարժենան այդ իսկական-ռուսական դիտաւորութիւնները, ցոյց է տալիս այն փաստը, որ միայն «Կովկասում չինօվնիկների կազմը աւելացնելու համար յանձնաժողովը տարեկան ծախքը հաշւել է 1,200,000 րուբլի» (տես «Тиф. Листокъ» № 2)։ Եթէ միևնոյն ժամանակ ուշադրութեան առնենք և այն հանգամանքը, որ, այդ բոլոր ծրագրված բարիքների փոխարէն, յանձնաժողովը Կովկաս կանչվող ռուս չինօվնիկներից չէ պահանջում ոչ մի կրթական կամ բարոյական ցենզ, կարելի է ուրեմն դատել՝ թէ որքան հեռու են գնում բարենորոգչական խոստումները Կովկասում իսկական-ռուսական վարչական սիստեմը Պուրիշկևիչների և Տիմօշկինների տուած դեղատոմսերի համաձայն նազդելու համար։

Զարմանալի խելացի կառավարչական սիստեմ է. խոստացան բարենորոգումների մի ամբողջ արկղիկ, իսկ դրա փոխարէն թշուառ ազգաբնակութեան վրա տեղում են մի ամբողջ շարք րեպրեսիաներ։ Եւ դեռ զարմանում են, թէ «ինչո՞ւ այդ կովկասցիները երբէք չեն խաղաղվում»...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 6 մարտի

Ամբողջովին միանալով ըստ էութեան այն ամենին, ինչ որ ասված է ձեր՝ «քաղաքացիներին» ուղղված հաւաքական կոչի մէջ, պարտք եմ համարում, սակայն, յայտնել, որ դեռ մարտի 2-ին, դումայի բաց նիստում ես Ուպրավայի անունով առաջարկութիւն արեցի, բոլորովին համանման նրան, որն այժմ առաջարկում է Թիֆլիսի մամուլը, և իմ ճառը տպվել էր Թիֆլիսի բոլոր լրագիրներում. ուստի մամուլի դիմումը քաղաքային ինքնավարութեան՝ նրան իր պարտականութիւնները յիշեցնելով, ինձ համար անհասկանալի է մնում։

Շօշափելով խնդիրը, ըստ էութեան, որն, ի հարկէ, ամենից կարևորն է, ներկայ դէպքում ես պէտք է ասեմ, որ դուման կարտայայտվի, հէնց որ քաղաքի միջնորդութիւնը՝ թոյլ տալ հրապարակօրէն քննել հիւանդոտ հարցերը՝ կը յարգվի պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից։ Միջնորդութիւնը արդէն ուղարկված է։

Քաղաքագլխի պաշտօնակատար՝

Ա. Խատիսեան

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ *)

Ինչպէս առաջին փորձից երևում է (տես Տեղեկագիր Թիֆլիսի Հանքի աւագ եկ. կրթական թանգ. Մնայուն յանձնաժողովի 1907 և 1908 թ.), Ղուկասեանի մրցանակաբաշխութիւնն էլ պիտի նոյն տարտամ դրութեան մէջ ընկնի. ուրեմն էլի Քանանեանինն է, որ իր բովանդակութեամբ և գործունէութեամբ պիտի միակ արժանաւորը լինի, որին բարեհաճում են մասնակցել նաև օտարազգի հայագէտներ։

Ամենամեծ պակասութիւնը, որ առաջին անգամ ընթերցողի աչքին է զարնում, այդ այն է, որ Ղուկասեանի մրցանակի կարգադրիչները կամ, նրանց լեզւով եթէ խօսելու լինենք, Մնայուն Յանձնաժողովի կազմը հեղինակներին մրցման չէ հրաւիրած, ինչպէս Քանանեանինն է, ինչպէս վերջերս սկսել էր և Իզմիրեանինը, այսինքն Ղուկասեանի Մնայուն Յանձնաժողովը առաջուց նիւթեր չէ առաջարկել, որը, մեր կարծիքով, ամենաարդար մրցանակաբաշխութիւնը պիտի լինի, այն էլ աւելի շուտ մասնագէտներից և կարող մարդկանցից մէկին ու մէկին տրված։ Իսկ այս դէպքում, ինչպէս սրանք են վարվել և պիտի նոյն ձևով առաջնորդվեն, շատ անյարմարութիւններ և թիւրիմացութիւններ տեղի պիտի ունենան, որովհետև, ինչպէս փորձը ցոյց է տալիս, առաջարկված ութ աշխատութիւնները բոլորն էլ համարեա տարբեր ճիւղերի են պատկանում և ամեն մէկն էլ, բացի Յանձնաժողովից անհամապատասխան գտնված №№ 4 և 5 նիւթերից, առանձին նշանակութիւն ունեն և, քննադատների կարծիքով, «արժանի են խրախուսանքի» և կամ մի քանի դէպքում «արժանի մրցանակի»։ Այժմ հետաքրքրական էր իմանալ, թէ Մնայուն Յանձնաժողովը ինչո՞վ է ղեկավարվել առաւելութիւնը այս կամ այն գրուածքին տալով, ուրեմն և ըստ երևոյթին նսեմացրել միւս հեղինակների աշխատութիւնները, որ խրախուսանքի են արժանացել քննադատների կողմից։ Կարծում ենք, որ այսպիսով յաջորդ մրցանակաբաշխութեան համար հեղինակներին և քննադատներին ամենավատ դրութեան մէջ են ձգում, որովհետև առաջիններն ստիպված պիտի լինեն ամբողջ օրերով մտածել, թէ ի՞նչ նիւթի մասին գրեն, որ քաղցրացնեն Յանձնաժողովի անդամների քիմքերը, կամ թէ նայեն, թէ ի՞նչ հասկացողութեան տէր մարդիկ են նրանք, որ ըստ այնմ և լեզու բանեցնեն, իսկ երկրորդները պիտի կասկածեն, որ իրանց նպաստաւոր կամ աննպաստ կարծիքը հարկաւոր ընդունելութիւն չէ գտնելու, հետևաբար երկու կողմից սառնութիւն և անտարբերութիւն պիտի առաջանայ, որ ամենևին ցանկալի չէ։

Երկրորդ՝ Մնայուն Յանձնաժողովը առաջարկելով տարբեր աշխատութիւններ դա-

*) Տես «Մշակ» 48.

նական քննադատների՝ չէ մտածում երևի, որ վերջինները տարբեր հասկացողութեան, տարբեր զարգացման և տարբեր տեմպերամենտի մարդիկ լինելով, կարող են քննադատութեան մէջ ցոյց տալ պետանդութիւն կամ, ընդհակառակը, կամ մէկի համար բաւարարը կարող է լինել յոյժ գովելի և, ընդհակառակը, ինչպէս երևում է ութը քննադատների տուած զեկուցումներից, մէկինը՝ հազար երեսի համար երկու էջ է, միւսինը՝ 400 երեսի համար 20 էջ։ Զէ՞ որ կարող է այս նշանակութիւն ունենալ որոշում կայացնելու ժամանակ։ Այս դրութիւնից ելնելու միակ ճանապարհը այն է, որ առաջուց Յանձնաժողովը որոշեալ թւով որոշեալ նիւթեր առաջարկի և որ այդ ստացած միևնոյն բովանդակութեամբ նիւթերը տրվեն մի քանի քննադատ մասնագէտների, և այն էլ վարձատրութեամբ, որպէսզի զանազան պատճառաբանութեամբ չը մերժեն։

Երրորդ՝ կանոնադրութեան հիմնական մի քանի կէտեր խախտված ենք տեսնում, որ աններելի է կանոնադրութեամբ ղեկավարվող Մնայուն Յանձնաժողովի համար։ Նախ՝ տեղեկագրի մէջ՝ էջ 12՝ կարդում ենք. «Զը նայելով Յանձնաժողովիս գործ դրած ջանքերին, անցեալ տարի մրցանակաբաշխութիւն տեղի չունեցաւ, որովհետև մրցանակի առաջարկված աշխատութիւններից մի քանիսն ուշ ստացվեցին, իսկ մի քանիսի համար խնդրված քննադատութիւնները չը հասան», որով Յանձնաժողովը իրան արդարացնել է ուզում անցեալ տարի մրցանակաբաշխութիւն չը կատարելուն համար, բայց դժբաղդաբար իրան թակարդի մէջ է ձգում, որովհետև կանոնադրութեան մէջ չէ յիշատակված մի կէտ, որ աշխատութիւնների քանակը որոշէր, որից յետոյ միայն իրաւունք պիտի տար Յանձնաժողովին գործի ձեռնարկելու։ Անշուշտ Յանձնաժողովը իր ստացած մի քանիսով պիտի սկսէր և ոչ թէ սպասէր (?) «մի քանի ուրիշ ստացածներին», որովհետև նա ծրտեղից գիտէր, որ այլ ևս նոր նիւթեր պիտի ստանայ. այստեղ. արդէն կամայ ակամայ մարդ կասկածում է Յանձնաժողովի անաչառ գործունէութեան վրա։ Բացի սրանից՝ «մի քանիսի համար խնդրած քննադատութիւնները ուշ հասան» ըստ երևոյթին կեղծիք է երևում, ընթերցողների աչքը փակելու մի միջոց, որովհետև տեղեկագրից այդպիսի բան չէ երևում, այլ, ընդհակառակը, բոլոր քննադատներն էլ ամենայն ճշգապահութեամբ կատարել են իրանց բարոյական պարտականութիւնը. սրան վկայ՝ զեկուցագրերի տակ նշանակված ամսաթւերը։ Ե. Շահազիզը գրել է 1908 թ. մարտ 9-ին, Քարամեանը՝ 1908 թ. փետր. 27, Խալաթեանը՝ 1908 թ. փետր. 15, Աբեղեանը 1907 թ. մարտ 28 (անցեալ տարվայ համար ճիշդ ժամանակին), Գարեգին վարդապետը՝ 1908 թ. մարտ 11, Գեանջեցեանը՝ 1908 թ. մարտ 19։ Կարծում ենք՝ փաստերը բաւական պերճախօս են և մերկացնող։

Երկրորդ։ Կանոնադրութեան Ե. յօդուածի զօրութեամբ մասնակցելու իրաւունք չունեն գրակ. Յանձնաժողովի անդամները, ի հարկէ, հասկանալի պատճառաբանութեամբ. բայց մի՞թէ այս յօդուածը լռելեայն իր ոյժը չէ պահում և այն դէպքում, որ քննադատելու իրաւունք չը պիտի ունենայ և այն անձը, որն արդէն նոյն ժամանակին մրցանակաբաշխութեանը աշխատութիւն ունի ներկայացրած։ Խօսքս, ի հարկէ, պ. Աբեղեանի մասին չէ, որովհետև իբրև նրա ծանօթը և յարգողը ես ամենևին չեմ կասկածում նրա ուղղամտութեան վրա, այլ ընդհանրապէս ենք ասում, որովհետև վաղը կարող է մի ուրիշը լինել։ Ցամենայն դէպս զգուշութիւն հարկաւոր է բանեցնել, մանաւանդ երբ մի [illegible]

(Կը շարունակուի)

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

5 մարտի

[illegible]

յետոյ մասնակցողները գնացին Թատրոն, ուր նրանց երևալուն պէս ամենքը ոտքի կանգնեցին և ողջունեցին նրանց, իսկ երբ ադմիրալներ Ֆիշերն ու Լիտվինովը մտան օթեակը, օրկեստրը նուագեց ռուսական օրհներգը։ Մարտի 4-ին ռուսաց նաւաստիները ուղևորվեցին Լոնդոնից դէպի Պորտսմուտ։ Համայնքների պալատում ծովապետութեան լորդ Մակկեննան տեղեկութիւններ տուեց «Դրեդնաուտ» դրահանաւի տեսակի կառուցման թւերի մասին։ Անգլիայում դրանց թիւը 17 է, իսկ Գերմանիայում՝ 14։ Այնուհետև շարունակվեցին վիճաբանութիւնները ծովային բիւջէի մասին։ Ադրատմիտ պօլիտիկիստ Հարիսօնը «Թայմսի» մէջ դետեղած իր նամակում կանգ է առնում այն փաստի վրա, որով սպառնում է Գերմանիան Անգլիային և անհրաժեշտ է համարում ընդհանուր զինւորական ծառայութիւնը պարտադիր դարձնել։

ՓԱՐԻԶ։ Պօստային-հեռագրական պաշտօնեաները Հաւրում և Լիլլում պարտաւորվել են աջակցութիւն ցոյց տալ պարիզեան իրանց ծառայակից ընկերներին։ Գործադուլային որոշում են կայացրել նաև Բրեստի ու Լիօնի պաշտօնեաները։

ԽԵՐՍՕՆ։ Խերսօնի գաւառում գիշերը չորս չարագործներ յարձակվում են գործել Շպայերովի դաստակերտի վրա։ Վիրաւորելով ծառայողներին, կողոպտիչները յափշտակել են մօտ 15,000 րուբլի, հրացան, տարձանակներ և դաստակերտից փախել են տնտեսութեան ձիերով։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Պօլիտեխնիքական ինստիտուտի ուսանողներից 40 հոգի կալանաւորված են մի ամիս ժամանակով ժողովների վերաբերեալ պարտադիր կանոնները խախտելու համար։ Երէկ պօլիտեխնիքական ինստիտուտում պարապմունքները անցան կանոնաւոր կերպով։ Բացվեց «Սլեվինսկու խմակ» անունով նկարիչների հաւաքական ցուցահանդէսը։

ՏԱՆԺԷՐ։ Սուլթանը տեղեկացրել է ի գիտութիւն դիպլօմատիկան աւագներին, որ ինքը նշանակել է մի յանձնաժողով Մահզէնի նկատմամբ առաջադրված բոլոր պահանջները քննելու նպատակով։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Սենատը այսօր յանձնել է գեներալ-նահանգապետին իր ամենահըպատակ առաջադրութիւնը տորպարների օրինագծի հարցի մասին։ Երեկոյեան գեներալ-նահանգապետը գնում է Պետերբուրգ։

ՓԱՐԻԶ։ Մինիստրների խորհուրդը որոշել է գործադուլարար պօստատարներին փոխարինել զինուորներով։ Բացի դրանից մտադրութիւն կայ խորհրդի մերձակայ նիստում լիազօրութիւն տալ հասարակական աշխատանքների մինիստրին ծառայութիւնից արձակելու գործադուլարար պաշտօնեաներին առանց որևէ նախազգուշումներ անելու։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական Դումա։ Աջակողմեանների ֆրակցիայի հրատարակած որոշման մէջ, Դումայի անդամ Մարկովի և նախագահ Խոմեակովի միջև տեղի ունեցած միջադէպի առիթով, ի միջի այլոց ասված է. որովհետև մարտի 3-ի նիստում Խոմեակովը ներողութիւն յայտնեց իր գործածած «մի այնպիսի պատգամաւոր» խօսքի համար, ուստի ֆրակցիան Խոմեակովի արտայայտած այդ ներողութիւնը գտնում է անբաւարար, բայց ընդունելով, որ այդ բոլորից յետոյ Դումայի նախագահը այսուհետև Դումայի վիճաբանութիւնների ժամանակ աւելի խնամքով ու ուշադիր կերպով կպահովէ Բարձրագոյն իշխանութեան անձեռնմխելիութիւնը յանդուգն ոտնձգութիւններից, որ Րօդիչևի ճառը Խոմեակովը թոյլատրեց ոչ չար դիտաւորութեամբ, այլ իր վրա դրված պարտականութիւնների լրջութիւնը չը հասկանալու շնորհիւ, որ Մարկովի մեղադրանքի անմըտութիւնը նորին Մեծութեանը վիրաւորանք հասցնելու մասին լիակատար պարզութեամբ երևաց արդէն ինչպէս Դումայի իրա ներսում նոյնպէս և — որ անչափ կարևոր է, — Դումայից դուրս, որ մարտի 2-ին աջակողմեանների ֆրակցիան ստացաւ Խոմեակովից նամակ, որից երևում է, որ Դումայում ներողութիւն յայտնելու դեռ նախորդ օրը Խոմեակովը բոլորովին հեռու է եղել այդ տեսակ գործողութիւնների եղանակից, հետևապէս Խոմեակովի նամակի ու ներողութիւն խնդրելու ժամանակամիջոցում տեղի է ունեցել մի հանգամանք, որը արմատականապէս փոխել է նրա դիտաւորութիւնը, — աջակողմեանների ֆրակցիան ամենայն լրջութեամբ և ուշադրութեամբ գնահատութեան առնելով վերոյիշեալ հանգամանքների առանձնայատուկ կարևորութիւնը, որոշեց խնդիրը համարել վերջացած։

Դումայի անդամների կողմից աշխարհի բոլոր պարլամենտներին ուղղված դիմումի առիթով աջակողմեանների ֆրակցիան յայտնում է, որ չէ կարող իր վրա առնել ամենաաննշան պատասխանատուութիւն ընդգամ այն միջոցի համար, որը չէ համպատասխանում Դումայի անդամների պարտականութիւններին, վտասակար է միջազգային խաղաղութեան նկատմամբ և խախտում է Ռուսաստանի շահերը։ Գոյութիւն ունեցող օրէնքներով Դումային իրաւունք չէ վերապահված, ևս առաւել նրա առանձին անդամներին միջամտելու արտաքին յարաբերութիւններին և որոշելու միջազգային քաղաքականութեան ուղղութիւնը։ Դիմումը խմբագրված է այնպիսի խօսքերով, որոնք կարող են աւելի շուտ նպաստել ոչ թէ խաղաղութեան, այլ բարդութիւնների, որովհետև «դիմումն ընդդէմ պատերազմի» իր մէջ պարունակում է սպառնալիք։ Ռուսաստանի հիմնական շահերը ներկայ բօպէին պահանջում են, որպէս զի նա կենտրոնացնէ իր բոլոր ոյժերը ներքին վերանորոգչական աշխատանքի վրա։ Կասկածից դուրս է, որ այդ դիմումի նախաձեռնութիւնը, ուղղված «աշխարհիս բոլոր կառավարութիւններին», բղխում է այն քաղաքական շրջանակներից ու կուսակցութիւններից, որոնք ռուս-ճապօնական պատերազմի ժամանակ երկրի ներսում ապստամբութեան դրօշակը բարձրացրին։ Այդ պարագաները ի նկատի առնելով աջակողմեանների ֆրակցիան որոշեց խնդրել իր անդամներին, որպէս զի նրանք, որոնք արդէն ստորագրել են այդ դիմումը, յետ վերցնեն իրանց ստորագրութիւնները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ժողովրդական կրթութեան յանձնաժողովը հաւանութիւն տուեց ժողովրդական կրթութեան համար 250,000 րուբլու նոր լրացուցիչ կրեդիտ յատկացնելու օրինագծին և աւելացրեց 500,000 ր. գումարով ժողովրդական գրադարաններին, ընթերցարաններին, գպրոցական միւզեոններին և չափահասների կրթութեան համար տրվող նպաստը։

Սինօդը որոշեց կազմել յանձնաժողով հոգևոր ճեմարանների նոր կանօնադրութիւն մշակելու համար։

Մինիստրների խորհուրդը որոշեց Բարձրագոյն հաստատութեան ենթարկել ենթադրութիւնը՝ կովկասեան հանքային ջրերին պատկանող հողերից 1000 դեսեատինի չափ տեղ կապալով տալու իրաւունքի մասին, 24 տարի ժամանակամիջոցով, կաթնային ֆերմաներ հաստատելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ
Արտասահման մեկնելու պատճառով, հիւանդների ընդունելութիւնը ընդհատված է։
(օ. մ.) 50—49

! Տնային տպարան !

Անհրաժեշտ է իւրաքանչիւր տան, իւրաքանչիւր անձի և, գլխաւորաբար, ուսանողութեան և գրասենեակների համար։ Տն. տպարանի օգնութեամբ ամեն ոք կարող է տպագրել բլանկներ, ծրարներ, այցետոմսեր և այլն։ Գինը՝ 120 տառ. տառով— 1 ր., 220 տառ. տառով—1 ր. 40 կ., իսկ ամենալաւը՝ «Слава» կոչվող, 330 տառով— 2 ր. 80 կ., 535 տառով—3 ր. 75 կ.։ Ամեն մի տպարան ունի, բացի տառերից, գլխատառեր, թւանշաններ և կետադր. նշաններ։ Ծանապարհածախքը 40 կ. (Սիբիր՝ 75 կ.)։ Զրիաբար կցված է. 1) ունելիք՝ տառերի համար, 2) մուրի համար բարձ, 3) շարելու գործիք, 4) մի սրուակ մուր։ Ուղարկ. է վերադիր վճ., առանց կանխավճ.։ Հասցէագրել՝ Т-во „Впередъ", Варшава, Панская, № 39|33.
(7, 17, 27. ապ. 7) (В.15732) 191. 4—1

Ի՞ՆՉ ԲԱՆ Է ԱՆԿԵՐԸ

Անկէրը—դա այն մեխանիզմն է, որը համարվում է ամենալաւը ժամացոյցների կազմուածքի մէջ։ Հետևաբար գործարանը նախազգուշացնում է այն ամենքին, որոնք կամենում են լաւ ժամացոյց ունենալ, պատուիրել բացառապէս մեր ներկայացուցչին։ Մեր առաջարկած ժամացոյցը սև պողպատից է, մեխանիզմը «ԱՆԿԷՐ» լարելը 36 ժամը մի անգամ, առանց բանալիի։ Այդ ժամացոյցը նման է հին ժամանակների խրօնոմետրին, որը ներկայումս էլ գնահատվում է 10 ր.։ Գործարանը հնարաւորութիւն է գտել առաջարկել ամենքին այդ առաջնակարգ և գեղեցիկ ժամացոյցը 2ⁿ ր. 75 կոպէկով. 2 հատը—5 ր.։ Ամեն մի ժամացոյցը ապահովված է 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ։ Ծանապարհածախքը 1—4 ժամացոյցի համար 40 կ., Սիբիր՝ 75 կոպ։ Ուղարկումը վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Նորաձև ոսկուց կարճ շղթայ բրելօկով 75 կ. և 1 ր. 50 կ.։ Նոյն տեսակ երկար շղթայ 2 ր. 50 կոպ. և 3 ր. 50 կ.։ Հասցէագրել՝ Т-во «ЗАРЯ». Варшава.
(շ. հ.) (В. 55238) 154. 6—3

ԴԱՒԻԹ ԵՍԱՅԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԸ
(ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ)
Սրանով յայտնում է ի գիտութիւն իր պատուելի յաճախորդների, թէ Թիֆլիսի և թէ բոլոր գաւառների, որ իր նախկին ունեցած երկաթեղէնի խանութը, որ գտնվում էր Մանթաշեանի Շարքում (Манташевскіе Ряды), փետրվարի 1-ից 1909 թ.
ՏԵՂԱՓՈԽԵԼ Է
Վօկզալնայա փողոցը (Вокзальная улица) իր սեփական շինութեան մէջ՝ Էնֆիաճեանցի ֆաբրիկայի դիմաց և պէտք է գործէ նոյն և աւելի լայն կերպով։ Ցայտարարելով դրա մասին, խնդրում է բոլորից նոր պատուէրներով և հաշիւները մաքրելու համար ԴԻՄԵԼ իր նոր խանութը։ Տէլէֆօն № 437.
(շ. ե.) 129. 10—7

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի
ՀԱՑԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ,
որ Ստաւրօպօլ քաղաքում բացել եմ հացավաճառանոց։
Գլխաւոր նպատակս է մատակարարել Անդրկովկասեան քաղաքներին ամեն տեսակ հացահատիկ և ալիւր թէ տեղից և թէ շրջակայ կայարաններից։
Ալիւրը պատրաստում եմ սեփական ընտիր ցորենից՝ հետևեալ տեսակների—«կրուպչատկա», «սէյանկա» և «բազմօլ»։
Հետաքրքրվողներին խնդրոյն ուղարկում եմ նմուշները՝ միաժամանակ նշանակելով և գները։
Գների զգալի փոփոխութեան ժամանակ կլիէնտներին յայտնվում է հեռագրով։
Խնդրում եմ ի նկատի ունենալ, որ ամեն մի ապրանք ես գնում եմ առաջին ձեռքից այնպէս որ այդ հանգամանքը հնարաւորութիւն է տալիս ինձ վաճառել ուրիշներին ամենանորմալ գներով։
Յուսով եմ, որ յարգելի վաճառականները անուշադիր չեն թողնի իմ ֆիրման։
Պատուէրները կը կատարվեն կարելոյն չափ շտապով, ամենայն ճշտութեամբ և բարեխղճօրէն։
Թղթակցութիւնները հայերէն և ռուսերէն լեզուներով։
Յարգանքով՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ
Հասցէ՝ Նամակի համար. Ставрополь-губ., М. А. Фалакянцу, почт. ящ. № 48.
Հեռագրի համար. Ставрополь-губ., Фалакянцу.
(շ.) 50—28

Grand Prix
ՓԱՐԻԶ 1900 Թ.
ԱՄԵՆԱԼԱՒ
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԸ
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ
ԵՌԱՆԿԻՒՆԱՁԵՒ ԴՐՈՇՄՈՎ

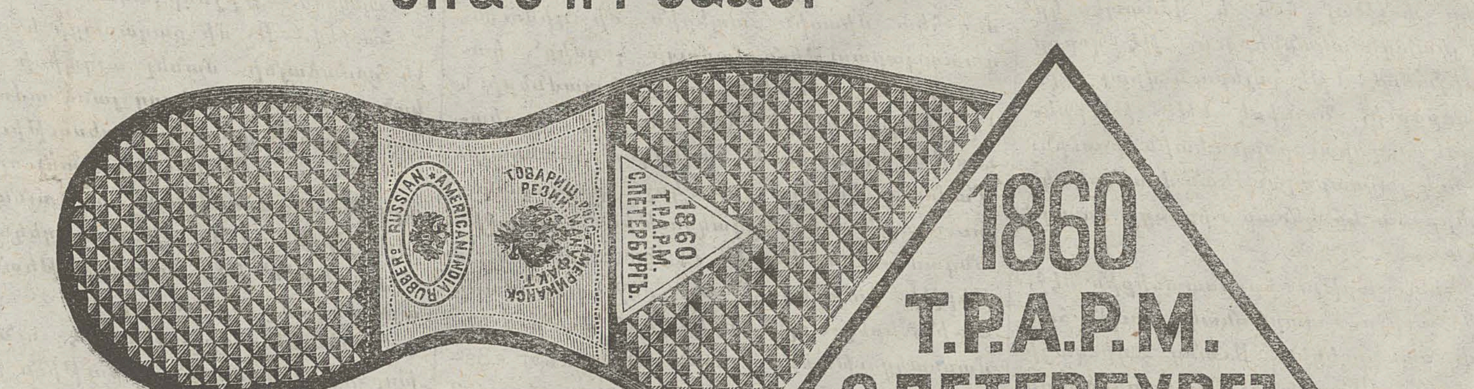

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆԱՅԻՆ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆՈՒՆՈՎ „ТРЕУГОЛЬНИКЪ" ԱՆՈՒՆՈՎ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
Լաւ յատկութեան համար լրիւ երաշխաւորութիւն։
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ
(ե. ու.) 188. 0—1

Электропечатня Н. Г. Аганьянцъ Полицейская 7.